

АЯЗ ГЫЙЛӘЖЕВ

ҮГИ АНА ЯФРАКЛАРЫ

Бер-берсенә сырышып утырган тәбәнәк агач келәтләр арасыннан ургылып чыккан дуамал жил такырда коенты бодайларны чүпләп йөргән эре ак казларның канатларын каера, аларга тыныч кына ашарга ирек бирми, йолыккалый, туктаусыз бимазалап тора. Келәтләр авылдан шактый еракта, атау сыман калкулыкта, нәкъ жил күзендә тезелешкәннәр. Казлар очып китәргә жыенгандай берара жилгә буйсынып ияреп баралар да кинәт туктыйлар, ка-ка дип кычкырып, ялгыз түгеллекләренә өерелеп куаналар да сүз берләшеп тагын келәт алдындагы бодайлы машинага таба тартылалар.

Каравылчы Мифтахетдин, тол дүдәк булганга, төнлә генә түгел, көндөз дә келәтләр янында урала. Ул озын кулларын жәеп казларны куа башлый, учларын бер-берсенә сугып шапылдата, яргаланган юка тиреле кызгылт иреннәрен бөрештереп сызгыра:

— Кө-өш! Көш дим, каһәрләр! Фью-фью!

Мифтахетдиннең буйлы-буйлы көрән чалбарының утыра торган жиренә тегәржеп белән эре-эре атлатып дәү кызыл ямау салганнар, ул стоп-сигнал кебек янып, әллә кайдан келпеп тора. Ямауны күрәп шофер Галимжан жыр-жыр көлә.

Казлар бер тамчы да курыкмыйлар, алар кемне кемнән аералар, бүреккә ата каз, егетләргә гаярь басып, Мифтахетдингә каршы ук китә һәм озын, юан чыбыркы муенын сузып яман ысылдый. Озак еллар каравылда торып мылтык асып йөрергә өйрәнгән Мифтахетдин коралсыз калганда тач куркакка әйләнә, ул вак-вак адымнар белән йөгереп кабина кырына килеп ышыклана, анда да шүрләп икенче якка ук чыга. Галимжан көлүен оста яшереп авызын учы белән каплай: өйләнмәгән егеткә тол төнге каравылчы белән ызгышмау яхшырак...

Тезенә төшеп торган озын элинүр күлмәгенә итәгенә вак-вак шадралар чуарлаган киң битен сөртә-сөртә келәт ишегеннән йөкче Хәнәфи килеп чыкты. Амбарчы белән берне көйрәтеп ул кинәнеп кенә тәмәкә тарта башлады. Мифтахетдин дә аларга барып кушылды, сүз китте. Ул арада Галимжан түземсезләнеп машинасын кычкыртты. Кычкыртуы булды, Хәнәфи тәмәкә төпчеген жиргә бәреп тиз-тиз кабинага кереп утырды:

— Дөрөс итәсең, бүген ашыгырга кирәк. Үрләт әйдә! — диде.

Мифтахетдин чалышайган үкчәле туфлие белән Хәнәфинен төтенле төпчегенә баса-баса кычкырып жибәрде:

— Штраф түләтермен! Бу жилдә...

Машина куанып гөрли башлауга, казлар жыйнаулашып алгарак чыктылар. Әллә көчлө жил, әллә көзгә туклык шаукымы аларның онытылып беткән кыргый, ирекле чакларын искә төшерде, иң элек шәбәеп ата каз аваз салды, ана каз куштанланып аның тирәсендә әйләнгәләде, бәбкә икәнлекләрен аермаслык бала казлар, яңа, шук тавышлар белән каңгылдашып, эткә-әнкәләренә кушылдылар. Кузгалып чаба башлаган машина кинәт тукталды, авыр, жәһәт эштән соң изрәп барган Хәнәфинен маңгае чак түбәгә бәрелмәде.

— Яп-яланаяк,— дип сүгенде ул гадәтенчә яратып.— Нәрсә бар тагын, Галимжан?

— Әнә, казлар...

Хәнәфи берәр юньсез бәбкә тапталгандыр дип исәпләп чыраен сытты һәм, кабина тәрәзәсеннән башын тыгып:

— Кырып бетерәсе затлар! — дип кычкырды.— Берәрсә чәнчелдеме?

— Юк,— диде егет юаш кына.

— Ни булды соң?

— Очалар,— диде Галимжан, казлардан жемелдәгән күзен ала алмыйча.

Казлар чыннан да дәү, ак канатларын жилпеп-жилпеп жил уңаена йөгереп бардылар да келәтләр тезелешкән атаудан аерылып үзән өстена һавага күтәрелделәр: һава чуп-чуар булды!

— Моторыңны ник сүндердең?

— Тавышларын тыңлыйм. Ишетәсеңме, очканда гына шулай каңгылдашалар бит алар! Кыр казлары дип белерсең!

Хәнәфи йон баскан кыска муенын кашып алды:

— Бодай тыгынганнар да очалар! Ул Мифтахетдиннең муенын борасы бар! Себереп ал дим, иренә!.. Казлар симергән, түлләре мул, шаярасылары килә.

— Симезлектән очмый алар, Хәнәфи абый, диде егет, сокланып.— Ерак-ерак бабаларының кыр казлары, ирекле кошлар икәннен оныта алмыйлар! Каннарында бәйсезлекне, күк биеклеген тою уяна! Жилләр белән көч сынашалар алар!

Хәнәфи оеп утырган жылы урыныннан ялт кына калкынды, житү сакал-мыекларын кул аркасы белән ышкып алды.

— Нәрсә, нәрсә дидең әле син?

Галимжан йөкчесенең ни әйтергә теләвен бик яхшы аңлады, дөнъя, табигать, яшәү кануннары хакында сүз чыкканда алар еш кына эләгешәләр иде, шуңа күрә Хәнәфинен соравын уенга алды:

— Әйттем дә оныттым, Хәнәфи абый!

Бүгөн Хәнәфи белән тәмсезләнәсе килми иде аның... Теләсә ни уйласын!

Казлар үзән өсләп очып үттеләр дә аръякка, әрәмә кырына ук барып кундылар. Галимжан жиңел сулап куйды: шактый ара үтте казлар! Кузгалдылар. Такырны артта калдырып үзәннән бара башлагач, машина тагын шып туктады. Рәхәт ойый башлаган Хәнәфи йокы тиз эленгән күзләрен көч-хәл белән әйләндереп тагын сүгенде:

— Яп-яланаяк, нишлисең син? Ятырәк ташып бетерик тә якты күздә өйгә ычкыныйк әле бүгөн.

Шофер иягә белән уңга ымлады. Тегермән ягыннан килгән тар сукмакта кабалана-кабалана берәү бу якка таба атлый иде.

— Рәисме?— дип сорады нигәдер пышылдап Хәнәфи.

— Үзе.

Хужалар белән очрашудан һәрчак ниндидер хәвеф көткән йөкче ипи калагы төсле эре, саргылт тешләрен күрсәтеп ачуланырга тотынды:

— Ни шайтаныма кирәкте әле ул сиңа? Шыпан-шыпан гына ташып бетерик тә сызыйк инде. Үз юлыбыз, үз эшебез.

— Туктарга кушып кул изәде.

Колхоз былтыр гына «Москвич» машинасы сатып алган иде. Гадәттә бер дә машинасыннан төшми торган председатель Шәйхулла, урак өсте житкәч, әллә нишләде. «Москвич»ын калдырып жәйәү генә чыгып китә дә юл унаенда туры килгән машиналардан файдалануны артыграк күрә иде. Эреләнми, атка да утырып китә! Шәйхулланың бу гадәтен белән өлгергән Хәнәфи, малай-шалай сыман тузанлы әржәдә аунап барырга туры киләсен уйлап, Галимжанны әрләргә тотынды.

— Күрмәмешкә салышып ычкынасы да бит, үз акылыңмы биреп булмый. Тинтәк!

— Галимжан,— диде Шәйхулла, исәнлек-саулык алышканнан соң,— сезнең янга ашыга идем. Семенаны кичкә ташып бетерәсезме?

Егет тын гына һаман казларны күзәтә иде, аерылмады, борылмыйча гына баш какты.

— Бик әйбәт,— диде шуны гына көтеп торган Шәйхулла. Алайса, менә шул, бодай төяп төнгә Зәйгә чыгасыз. Удар бишкөнлек игълан иттеләр!

— Ярар,— дип Галимжан шунда ук ризалыгын бирде.

— Эшне тизрәк очлыйк дисәң, менә Хәнәфи абыйны да ияртерсең.

Галимжан сүзне беткәнгә санап кулын тормозга сузганда. Хәнәфи аның уң беләгеннән эләктереп алды:

— Бәләкәй генә сабыр ит, энем... Миңа да барырга кушуың булдымы, Шәйхулла? Удар бишкөнлек игълан итүләре калхуз өчен үтә дә шәп анысы!

Бодайны алып барырга кирәк, анысы хак. Хәтта ки, бик кирәкле эш! Тик үз хәлемне әйтәм: Зәйгә чыгып китә алмыйм!

Рәиснең йөзе кырысланды:

— Нигә?

— Соң, Шәйхулла, уракка чыкканнан бирле гел машинада! Басу белән келәт арасыннан кайтып кергән юк! Бүген симәнәләрне салып бетергәч, әзрәк әл-хәл алып, мунча чабынын, кырынып, берәз адәм сүрәтенә керерменме әллә дигән идем. Ипидер менә, катын янына ятырга оят!

Шәйхулла Галимжанның кардан ак күлмәгенә төртеп күрсәтте:

— Күзен бар ич, күр! Синең белән бергә йөри! Әле иртәрәк тора, сонрак кайта. Машина арасында урала! Ә үзе күкәйдән бүген яралып чыккан чеби кебек чип-чиста!

Хәнәфиненң ансат кына бирешергә исәбе юк иде:

— Егет кеше лә ул! Ак күлмәгененң дә бер-бер хикмәте бардыр, Зәйгә барам дип кимәгәндер. Атлыгып торалар ди берәүләр... Бишкөнлекләр энә-әү күпме булды инде безнең гомердә! Аннары, Галимжанга аңа нәрсә? Мокыт бит ул, жиде камыт кидерсәләр дә тарта торган нәмәрсәкәй! Жене өзелсә дә, теле аркылы килсә дә дәшмәс ул, тартыр!

Галимжанның сабыры бетте, ул шап иттереп машина ишеген япты, газ бирде. Кузгалдылар.

— Кая шул хәтле куасың?

— Үзең тизрәк бул дидең ич, Хәнәфи абый.

— Бая әйткән идем шул... Хәзер кусаң ни дә кумасаң ни! Ике чабата бер киём!.. Калхуздан, колхоз рәисеннән игелек көтсәң, икенче көнне үк тәпи сузарсың.

Хәнәфи тәмәке кабызып, таракан кырырлык зәһәр төтенен йота-йота үзе белән үзе сөйләшеп бара иде. Ул шоферга чынлап торып ачуланган иде, тик кайсы яктан чәметергә икән дип жай эзли иде.

— Казлар нигә оча дидең әле син?

— Ирекне сөеп, бәйсезлекне тоеп дигән идем.

— Шул шул менә! Казлар булып алар да ирекне яраталар, ара-тирә булса да күккә менәләр, телсез мәхлуклар! Ә синең кебек сары бәбкәләр авыз ачарга да куркып утыралар! Шәйхулла күренүгә тормозларыгыз бушый, тотмый башлый! Егетлек юк синдә, энекәш!

Галимжан бүген Хәнәфи белән ачуланымаска, сүзгә кермәскә тырыша иде, бу юлы да мөмкин кадәр сабыр булырга тырышып жавап бирде:

— Син өндәгән нәрсә, Хәнәфи абый, егетлек түгел. Кирелек аның чын исеме. Дөрөс әйтсәң, анысы миндә юк. Мәгънәсезгә тәртәгә тибүне жөнәм сөйми!

— Син бер булса да тибеп күрсәт! Нигә без һаман-һаман үшән ат сыман тәртә арасында йөрөргә тиеш? Үз хакыңны хаклап сүз әйтерлек чама юкмыни синдә?!

— Ә егетлеккә килгәндә,— дип дәвам итте Галимжан,— аны тырпыр итеп күрсәтеп йөрөп булмый.

— Ә син аны күрсәт, күрсәт! — дип бәйләнде Хәнәфи.

— Кешеләр дә кайвакытта казлар сыман биеккә күтәрелә, Хәнәфи абый.

— Күрсәт син аны миңа, күрсәт!.. Шалиш, калхузчының канаты әллә кайчаннан киселгән. Эх, йомран баласы! Курай чыжтырдаса да өнөнә кереп сенә торган нәрсә!

Егетнең сабырлыгы Хәнәфинең ачуын һаман дөрләтә иде. Ул алай итеп тә, болай итеп тә рәт чыкмагач, гади генә әйтеп куйды:

— Соң, апаң мунча ягып көтеп тора. Бәләш салган булырга тиеш. Алган яртым мич артында балкып утыра булыр...

— Күптән шулай диләр аны! — Егет яңгыратып көлеп жибәрде.— Мунчаңа да барырсың, Хәнәфи абый, өлгерерсең! Зәйгә үзем генә чыгып китәрмен.

— Ә яртыны кем белән эчәрмен?

— Үзең генә!

— Бер башым арагы чөмереп утырырга син мине, теге кем, саран Гаптери дип белдеңме әллә? Мин бит шешәне синең белән икәү бөкләргә дип адарынып алган идем.

— Нигә минем белән?— Егет шулай дип сорады да оялды һәм кызарынып өстәп куйды.— Эчәсем килми.

— Кайчан исә бер башларга кирәк ич!

— Исәп башламаска.

— Тел сөйли ул! Безнең тормыш — ...кырмыш, үзеннән-үзе эчертә! Әле яшьлек тилелеге белән генә сайрыйсың! Барыбыз да бер төсле, бер калыпта сугылган.

— Бер төсле түгел!

— Әй!..

Йөкче сүгенеп йонлач кулын селкеде.

Юка тузан өертеп олы юлдан бардылар-бардылар да борылып басу өстенә керделәр. Тигез кыркылган бодай камылларын сытып аркылы-торкылы машина, комбайн эзләре сузылышып яткан. Ике-өч жир буе киткәч, Галимжан уңга каерылып яңа эз салып бара башлады. Берәздән алар чәчелмичә калган буш жир кырына барып тукталдылар.

Өй урыны кадәр генә өчпочмаклы кишәрлектә котырынып чүп үлән

үскән. Сары, ак ромашкалар, ипи чәчәкләре, шартлавыклар, билчән-шепкәннәр бергә-бергә жилдә рәхәт чайкалышып утыралар. Бодай арасында жәй бие интегеп утырган чүп үләннәр иркенгә чыкканнар!

— Нәрсәгә алып килдең син монда? — диде Хәнәфи ярып, калкынып.

— Күрәсеңме, Хәнәфи абый?

Бодайны Хәнәфи үзе чәчтергән иде. Галимжан шуны онытмыйча, төпченеп, казынып йөриме әллә?..

Һәм Хәнәфи күкерт шикелле кабынды:

— Син, энем, бармагыңны минем күзгә төртмә! Белдеңме? Кеше эшеннән гаеп-кыек кына эзләргә торалар. Сәхра кадәр басуда пәси учы хәтле жир чәчелмичә калган икән, синекә кимедеме әллә?

— Мин аны әйтмим, Хәнәфи абый... Күр әле, дим, нинди матур чәчәкләр!

Хәнәфи иренеп кенә карап тора иде, башын чайкады, авыр сулап әйтеп куйды:

— Чүп-чар диген, әкәмәт! Нинди чәчәк булсын ди.

— Чүп-чар түгел! — диде кызып егет.— Һәммәсенәң дә исе, төсе, исеме бар аларның. Тик без белеп кенә бетермибез. Менә бу кырыйдагылары күзлут дип атала.

Йөкче мәзәк кенә пырхылдады:

— Урыны бәләкәйрәк, чабып алганда, ярыйсы булыр иде. Күзлутмы, чузлутмы, сыерга аңа барыбер, бөтерә дә тыга! Шәйхулладан курмыны барыбер бик каера алмассың.

— Ә менә шушы чәчәкне беренче тапкыр күзлут дип атаган кешегә барыбер булмаган ул, Хәнәфи абый!.. Ә син кешеләрне бер калыпка сугалар, дисең! Алай түгел бит... Бик күпләр чүп дип йөрткәннәр, йөзләр, меңнәр уйлап-нитеп тормаган, шуны кабатлаган, ә берәү тоткан да «күзлут!» дип исем биргән. Безнең борыңгы бабайлар үләнне «ут» дип йөрткәннәр. Шуннан утар, утлык, утау сүзләре калган. Атлар утлап йөри дибез икән, бу инде бахбайлар үлән ашылар дигән сүз була. Күзлут — күз кебек үлән. Чыннан да, зәңгәр күзгә охшаган бит чәчәкләре?

Хәнәфинәң тирән чокырларда утырган күзләре туктаусыз елтыраштылар, ул борын яфрактарын киереп һава сөзде:

— Чәчәген белмим, әмма ачы бал исе килә! Берәр җамаякны түңкәйтеп җибәрергә диген син! Мунчадан соң, ә? Менә булыр иде эш!

Машина тагын жәлт кенә кузгалды. Киттеләр. Тәгәрмәчләр сары камылларны чыштырдатып күңелле генә тәгәриләр. Унда, Кырынды тавы өстендә, тракторлар борчак жирен сөрәп бетереп киләләр. Жил. Коры

тузан уйнап тора.

— Ә син боларны каян беләсең? — дип сорады Хәнәфи берәз баргач.

— Укыдым.

— Шундый гыйлемлеген булгач, нигә колхозда изаланасың?

— Изаланмыйм, эшлим.

— Таптың эш! Теләсә кем теләсә кая куа. Сәгәте-минуты язылмаган, их, синен урында булсаммы мин!.. Төкерер идем авылга. Тормышмыни бу, яшәүмени-Шәйхулла типкесендә йөр инде. Сәнәктән көрәк булган нәмәстәкәй!..

Галимжан баягы сөйләшү кузгаласын ачык тоеп сүзгә катышмады.

— Яши белмисең... «Саний белсән, саесканның коерыгы — уналты», дип әйтә иде минем әткәй мәрхүм...

— Нигә санамадың соң, Хәнәфи абый?

— Жүләр булганга! Менә синен күк чакта акыл бирүче булмаган. Тотып ярган булсалар, аңлаган булыр идем, мөгаен! Хәзер инде соң. Гомер үттә. Күлгә булып, шәүлә булып, сүзсез-өнсез сарыктай яшәлде...

Хәнәфинен үзалдына сөйләнә торган гадәте барын белә иде Галимжан. Ул аны тыңламыйча акрын гына үз уйларын уйлый иде. Аның уйлары да шактый күңелсез, очсыз-кырыйсыз иде бугай бүген.

Чәчәкле кишәрлекне төнәген үк күреп киткән һәм сокланып үткән иде Галимжан. Төнәген үк аның башында бер план да төзелгән иде. Семенаны ташып бетергәч, эшгән соң, туп-туры шушында килергә һәм бер кочак кыр чәчәкләре жыеп алырга иде аның исәбе... Бик кирәк иде аңа бу чәчәкләр. Бик кирәк! Ак күлмәкне дә юкка гына кимәгән иде ул. Соңгы рейстан өенә дә кереп тормаска иде аның исәбе. Тик менә соңгы рейс булмаячак. Аның урынына бодай төяп Зәйгә чыгарга кирәк.

Бәлки Галимжан чыннан да куркактыр? Мокыттыр? Киреләнсә, карулашса, я булмаса чиргә-сырхауга сабышса, мондый көнне (бүген алар семенаны ташып бетерәләр бит!) Шәйхулла артык кысмас та иде. Дәүләткә дигән ашлык та ташылып бетеп килә. Бер машинадан ни була?

Иртәгә кадәр бу чәчәкләр торырмы-юкмы? Хәзер печән бик кадерле, берәрсе чабып култык астына кыстырып китсә? Иртәгә тагын берәр мәшәкать килеп чыкса? Чыннан да Галимжанның көннәре, гомере, Хәнәфи абыйсы әйткәнчә, нәкъ башкаларныкы сыман ук төссез, чырайсыз үтеп китәрмени? Эш, тагын эш, тагын эш...

Хәнәфи һаман үзенекен сукалай:

— Әйтик, менә бүген, нигә ризалаштың инде?

Чыннан да, нигә ризалашты әле ул?.. Тик бу сорау да аның күңелен

тулаем биләп тора алмады, егет ыч тә көтмәгәндә Хәнәфигә борылып сәер генә сорау бирде:

— Ә синен, Хәнәфи абый, айлы төннәрдә, апрель азақларында кыр казларының қаңылдашып килүләрен ишеткәнең бармы? Алар биектә-биектә асыл өстеннән үтеп китәләр!..

Йөкче эндәшмәде, кабина тәрәзәсе аркылы лач итеп төкереп куйды. Ул аптырашта иде. Ни булган бу малайга? Сүгәсен, ачуланасың, тик утыра. Элек келәт, иген тирәсендә кош-корт күрсә, «колхоз икмәген әрәм итәләр» дип пошына иде. Чүп үләннәр үскән бу ызаннар очрый калса, «бу жәфалар күпме орлыкларын биреп калдыралар инде!» дип зарлана иде. Бүген әнә әллә нишләгән...

Башка вакытта ындыр табагына барып житкәнче рәхәт кенә черем итә торган Хәнәфи бу юлы пошыргаланып, борчылып утырды. Беләсе дә бик килә иде, сорарга да уңайсызланды. Нәрсә булды икән?

Моннан ары алар телгә алырлык сүз сөйләшмәделәр. Егет таркау һәм уйчан, Хәнәфи турсайган һәм хәтерә калган иде.

Семенаны кичкә кырын соң гына ташып бетерделәр.

Районга кузгалганчы, иң элек өйгә кагылып чыгарга кирәк иде. Йөк белән өйгә кайтырга яратмаса да, Галимжан бүген кереп чыгасы итте.

Хәнәфиләр турысына житеп, аны төшереп калдыргач, Галимжан жиңеләеп киткәндәй булды, машина тыелып торган арада сиздермичә генә, әмма ниндидер яшерен өмет белән йөкчесенә өй тәрәзәләренә карады. Жил булганга, тәрәзәләр ыклап ябылган иде, өйдә хәрәкәт сизелмәде. Болдырга чыгып килүчәсе Хәнәфинен озын, матур хатыны иде, ахрысы. Өй ягыннан бөлеш исә дә килгәндәй булды, егет көлемсерәп Хәнәфигә кул болгады һәм машинасын урам буйлап алга куды.

Өйгә кайтып аяк өсте генә капкалады, баздан сөт алып чыгып, ишеклетүрле мыраулап йөргән песигә салды. Салкын, дымлы чүлмәкне күтәрәп үзә дә сөт эчте. Өзелеп карыны ачкан икән, рәхәт булып китте.

Эш бетте. Ул аскы иренен тешләп урам коймасы янына килде һәм түбән очка, яңа гына үзә кайткан урамга карап тора башлады. Әнкәсе кайтырга иртәрәк шул әле... Кинәт ул үзенә бөтенләй әнкәсен көтмәвен, өйгә кайтуының максаты да аны күрү түгеллеген, хәтта аның турында уйлап та карамавын, күңелен бөтенләй башка кеше, үзгә уйлар тетрәтеп торуын аңлады.

Ни аяныч! Вакыт үткәрәп өйгә кайтып йөрүнең ыч кирәге калмаган иде бүген, тамагын элеватор буфетында да ялгый ала иде, ул тәкәтсез көтеп алган кичтә өметләр акланачак түгел, сабырсызланып, гасабиланып көткән кешесә күзгә-башка күренмәячәк иде! Ничек күрешсеннәр ди, ул да кеше

кешесе, үз ихтыярында түгел, хәзерге минутларда жәйләүдә сыерлар савып, эшен бетереп йөридер. Галимжан авылдадыр дип күңеленә дә китерми торгандыр! Аның эше бетүгә, егет машинасы белән жәйләүгә барып житәргә тиеш иде! Кабинасында бер кочак хуш исле кыр чәчкәләре булырга тиеш иде аның: ромашкалар, ипи чәчәкләре, күк күзләр, күзлутлар. Кыз чәчкәләрне күреп гажәпләнергә, кабина ишеген ачуга: «И-и, монда миңа урын да калмаган икән!» дип кычкырып жибәрергә тиеш иде...

Егет авырттырып тешләрен кысты, әйе, алар бүген таш яуса да очрашырга тиешләр иде! Очрашырга һәм аңлашырга!

Дөрөс, моңарчы да алар күрешми тормадылар. Бер авылда яшәп, бер урам-тыкрыклардан йөргәч, очрашмый каласыңмы соң? Аңлашырга жайлы вакытлары да булмады түгел, тик Галимжан аның белән аңлашуны ниндидер олы, тиндәшсез зур, мәһим эш итеп күз алдына китерә һәм ул минутларны гомергә онытылмаслык итәргә омтыла иде. Юк, Хәнәфи абый, кешеләр ахыр чиктә бер калыпка сугылмаганнар! Нич югында бер тармакта булса да кеше үз казанында кайнап пешә! Кеше дигәнең инкубатор чебеше түгел, башка күп жәһәттән алар бер-берсенә охшасалар да, күңел ягына килгәндә адәм уллары үзгәлеккә омтылырга тиешләр!.. Кешенең хет күңеле буйсынмыйча ирекле калсын! Хет бер ягы белән бүтәннәрдән аерылып торсын! Галимжан шулай уйлый иде. Шуңа күрә егетнең кызга мөнәсәбәте тирән сер иде, күңеле серенә ул үзе, бер башы гына хужа иде. Ул башка бик күпләр кебек уртага яртыны куеп кызлар турында шалтырарга яратмады. Аның күңел капкасы бүтәннәр өчен ябык, бикле иде. Бүген ул шул капканы киң итеп ачарга һәм аны күңел түренә чакырып кертергә тели иде. Егет күңеле мөлдәрәмә тулган һәм бүген чайпалырга тиеш иде...

Ә Зәйгә бармаса? Таңнан, караңгыдан чыгып китә ала ич ул!.. Аңа бер сүз дә әйтүче булмагач. Айлар, еллар буге сүз тыңлап, бер карышусыз эшләп йөргән егеткә кем базып сүз әйтә алыр?!

Бару-бармау мәсьәләсен хәл итүдә ул ирекле диярлек иде. Әнә шул ирекне тою аны юлга ныграк этәрә, тик күңеленең кайсы чирегендәдер туган икеләнү божрасын тиз-тиз өзеп ташлый алмау гына аны сәерсендерә иде. Хәнәфи абыйсының усал хөкеме борчыдымы аны? Яп-яшь Галимжан Шәйхуллага башын биреп аның ишәгенә әйләндеме? Кем белсен!

Егет Шәйхулланы ярты сүзеннән аңлады. Менә бу иртәдән бирле котырылган жил тикмәгә түгел, аның артыннан ияреп яңгырлар килә. Ә яңгырлар бер башланса, районның иң кырыена урнашкан авылдан Зәйгә үтеп йөрүләр, ай-һай! Юллар бик начар шул әле, бик начар! Юлларның рәтләнәр исәбе дә күренми!.. Һәм Галимжанның күңеленә ят бер уй кагылып үтте: кайсысыннан ныграк курка Шәйхуллага — яңгырданмы, әллә

район игълан иткэн бишкөнлектәнме?.. Район башлыкларыннан ныграк шүрлидер рәис, менә аны кеше кешесе дисәң дә ярый!..

Ни генә булса да, яңгырлар тоташтан шәбәргә керешкәнче, иген үз урынында, коры амбарда булырга тиеш. Галимжан шуны белә, шушы кагыйдәгә башын бирә...

Ә мэхәббәт? Ә якты хыяллар? Ичмасам мэхәббәттә булса да үз-үзеңне табарга тырышулар?.. Галимжанга да башкалар кебек ашык-пошык кына, я эш арасында, әйтик, клубтан кайтканда, капка баганасын саклап кына аңлашырга туры килерме? Алай икән, апрель азаларында кыр казларын нигә тетрәнәп озаткан ул, кыр чәчкәләренә матурлыгы алдында нигә телсез калган? Күңелендәге иң якты теләкләр, иң сихерле сүзләр шул аңлашу вакытында телгә килерлек булмагач, нигә ул егет исемен күтәрәп йөри?..

Мотор теләр-теләмәс кенә кабынды. Урам буп-буш иде. Тик ниндидер мәгънәле серләр яшергән кебек буш иде. Жил тузан уйната, түгәрәк өермә ясап ындырларга, бәрәңге бакчаларына кереп китә. Тузан машинага кара коерык булып тагылып уйнаклап бара. Кабинага керә, егетнең ап-ак якасына куна, күлмәген каралта. Каралсын, инде хәзер барыбер. Алда юл, алда мәшәкәтләр төн, алда Зәй, алда ялыктыргыч ялгызлык...

Кемдер аның исемен яңгыратып кычкырган кебек булды. Ул колагы белән ишетүдән бигрәк күңелә белән сизенеп як-ягына каранды һәм Галәмәйләр тыкрыгыннан чыгып килүче аны күрде. Ул ап-ак күлмәк кигән иде. Йөгергән, ахры, йөзе, колаклары бурлаттай яна.

— Галимжан абый! Уф...

Егет үз күзләренә үзе ышанмыйча машинасы белән бергә дерелди, калтырый иде.

— Минә дә Зәйгә утыртып бар әле, Галимжан абый.

Зәйгә? Каян белгән ул аның Зәйгә барасын? Монда ничек килеп чыккан? Нигә мондый ап-ак өр яңа күлмәк әле аның өстендә?..

Наман телгә килә алмады егет, сүзсез генә кабина ишеген ачты, утыргычны учы белән кат-кат сыпырды. Кыз утырып киң итеп сулыш алды, жәһәт кенә чәчләрен рәтләде. Кузгалдылар.

— Галимжан абый, син безнең турдан үтмә инде, яме,— диде кыз оялып кына.

Егет шунда ук борылып тыкрыкка керде һәм ындыр артлатып олы юлга чыкты.

«Олы юлга!» дип уйлады да Галимжан эсәренеп китте.

Аның белән!

Янында ул утыра!

Кыз ярым көлемсерәп егеткә күз ташлап ала һәм, аның уйларын аңлаган кебек, бер сүз дә эндәшми. Икесе дә күрешү кинәтлегеннән исәңгерәп шактый вакыт сүзсез бардылар. Тик гел-гел болай барып булмый ич инде, нидер сөйләшергә дә кирәк! Икесе дә моны аңлыйлар, йөрәксенеп сүз башларга гына базмыйлар иде.

Эштән кайтучылар, юлаучылар аларга борылып-борылып карап калалар иде. Ап-ак күлмәкләр киеп, әржәгә бодай төяп кая баралар болар? Ул Хисами Галимжаныннан әллә ни көтәргә була, юаштан юан чыгар, диләр булыр, аны күрүгә күзләрен тасырайталар. Бәлки энә шул ят күз карашлары аларны ятсындырып, телләрен бәйдә тотадыр? Юк, анысына да артык исләре китми иде аларның, ахрысы...

Кичке моңсу төтеннәре, куанычлы ыгы-зыгылары белән авыл артта калды, өянкеләр мул бизәгән Сай чокырны да үттеләр һәм икесе дә сүз берләшкәндәй жиңел сулап куйдылар.

Сүз үзеннән-үзе килеп чыкты, ялганды.

— Син бик арыгансыңдыр инде, Галимжан абый,— диде кыз, аңа жылы карап.

Егет баранкасын кысыбрак тотты:

— Ә үзең, Сәмәя?

— Мин бүген армадым! Юк, кая ди ару! — диде кыз, кабаланып.— Армадым!

Егет өчен бу сүзләр кадерле иде. Кыз бүген диде бит! Ул аның таңнан торып кичкә хәтле ниләр эшләгәннен күз алдыннан үткәрде: мәшәкәтле авыр хезмәт ул сыер саву! Ә ул, энә, армаган! Аны көткән!

Кызының ничек итеп үзен көткәнне генә белә алмый иде Галимжан! Чөнки кыз әбәд вакытында ук егетнең килә алмавын, икмәк төяп Зәйгә чыгасын ишеткән иде инде. Шуның өчен иптәшләре аның кичке савымын бүлешеп алдылар, ул беренче туры килгән машина белән авылга кайтып житте. Алар бүген ычшиксез очрашырга тиешләр иде!

— Юл әйбәт,— диде кыз.

Егет бу сүзләрдә үзенә теләктәшлек, якынлык, жылылык сизде. Шофер өчен юл — ярты гомер дигән сүз...

Аннары бүген сүзләр авыздан чыгуга ук яңачарак мәгънә алалар иде. Сүзләр генә түгел, юл да, күнегелгән тирә-як та икенчерәк, катлаулырак һәм серлерәк иде бүген. Авылдан шактый ерагайгач, бәләкәй, юаш таучыкта сураеп утырган жил тегермәне турына килеп життеләр. Күз ияләнгәнгә, кайчагында күрмичә дә үтеп китә торган иде аны ул. Ә бүген тегермәннең япа-ялгыз икәнлеген дә, сукмагын үлән басуын да, канатларының жил-яңгырда калшаеп, сәлперәеп салынуын да ап-ачык

күрде. Гажәп: кыз да тегермәнгә текәлеп бара икән!

— Нинди дәү һәм мескен безнең жил тегермәне! — диде ул уйчан гына.

— Картайган инде.

— Урын алып кына тора. Ник сүтмиләр икән үзен?— дип сорады кыз. Шулай дисә дә, тавышында шушы тегермән харәбәсен кызгану аһәңнәре яңгырады.

— Кемнең кулы барсын? Беркемнең дә сүтәсе килми. Сугышка кадәр әллә кайчан житкәргәннәр аны. Салучы осталар да, тегермәнче дә әйләнеп кайтмаган. Истәлек! Авылдан житмеш биш кеше үлеп калган. Безнең авылда аларга бүтәнчә һәйкәл юк та диярлек... Алар салган өйләр тузган, яңаларын, ара-тирә, уллары, оныклары житкәрә. Ә тегермән, карт бөркет кебек, һаман барыр, кайтыр юлларны саклый...

— Безнең әткәй: «күпме утын череп ята!» ди. Ватып ташларга кыжрап йөри,— диде кыз, нигәдер әрнеп.

— Юк, Хәнәфи абыйның да кулы бармас! Төле белән әллә ни әйтер, эш сүтүгә барып житсә, уйлар...

— Биектә утыра...

— Биектә!

— Кызганыч, еллар аямас, үзеннән-үзе череп таралыр инде. Һәйкәл дисең бит, Галимжан абый.

— Аңынчы кешеләр берәр нәрсә уйлап табар! Житмеш бишәү ятып калган бит!

Тегермән боегып артта калды. Бормаланып-бормаланып аккан тар инешне кичтеләр. Күпер култыксалары да кыйгаеп, жимерелеп беткән иде. Юл тузанлы, тигез диярлек иде. Иренеп кенә караңгы төште. Аның көндәгедәй иртәрәк иңүен икесе дә сизделәр.

— Менә килеп тә житкәннәр,— диде егет, күккә ымлап.

— Яңгыр ишә башласа? — диде кыз куркып кына.

— Зыян юк. Брезент йөк өстендә. Хәзер капыйбыз аны.

— Ә юл? — диде кыз, көлемсерәп.

— Юлны резент белән каплап булмый.

Кыз тыелып кына көлеп жибәрде:

— Житмәсме?

— Аңа бетон, асфальт кирәк,— дип аңлатты егет.

— Шәһәрдәге кебекме?

— Юньле хуҗалар бар жирдәге кебек. Машиналарны сирәк-сорок кайтаралар, анысы бәлки хурда китәр. Асфальтны бирмиләр.

— Кайчан исә бер булыр әле, Галимжан абый.

— Булыр булуын...

Егет күз кырые белән кызга күз салгалай иде. Сәмәянең житди, олы булып үзен тыңлап баруы ана ошый да, берникадәр сәер дә иде. Алар, чыннан да, икәү баралармы? Янәшә? Зәйгә?! Валлаһи, икәү бит! Алайса нигә көндәгечә эш, тормыш мәшәкәтьләре хакында сөйләшә башладылар әле алар? Сүзләр бүтән кирәк иде бит, башка уйлар, башка фикерләр... Каян, ничек табарга шул яшерен, серле сүзләрне?

— Аклы күлмәгеңне кигәнсең, Сәмәя.

— Үзең дә, Галимжан абый.

— Каралды инде. Машина акны сөйми.

— Ак кулны да, Галимжан абый.

Ничек мине эзләп киләсе иттең, дип сорарга теләде егет. Базмады, бу сорау артык гади иде, кызның дәрәжәсен, очрашуның бәясен төшерә кебек тоелды ана. Бүген алар очрашырга тиешләр иде бит! Сөйләшеп куйганнар иде!

Машина уты үзенә юл таләп итеп һаман алны ялый, алда җил. Җил тузанны кабинага бөркеп кертә, битләргә, колакларга сибә.

— Җил!

— Җил, Галимжан абый. Бүген урман көне буге гөҗләп торды. Чыгам да тыңлап карыйм: гөҗ-гөҗ итә. Туктаусыз гөҗли. Машина тавышы дип әллә ничә кат алдандым. Күккә карыйм, кояш әле энә кайда-а.

— Җил! — диде куанып егет.

— Яңгыр китерер микән?

Кызның соравына җавап биргәндәй, кабина тәрәзәсенә беренче эре тамчы килеп сыланды.

Егет шундук машинасын туктатты, җәлт кенә кабинадан чыкты да әржәгә сикереп менде. Кабалана-кабалана брезентны җәя башлады.

Сәмәя башын ишеккә тыгып ана карап тора иде.

— Чыкма, чыкма, чыланасың!

— Ява бит, Галимжан абый!

— Ява! — дип, нигәдер шатланып кычкырды егет өстән.

— Ничек шыбырдый, — диде кыз, учын яңгырга куеп.

— Ужымнарга дым кирәк иде, — диде егет, кабинага кереп утыргач.

Аның чәчләре чыланып маңгаена сыланган, үзе яшәреп, малайланып калган иде.

— Кырынды өсте иртәгә күпереп үсеп чыга инде.

— Тормыш шундый. Яшәрергә, орлык бирергә тиеш.

— Тоташ яңгырга әйләнәп китмәсме? — дип сорады кыз.

— Әле иртәрәк!

Егетнең тавышында шундый тирән ышаныч, ныклык бар иде, кыз кинәт тынычланды һәм алдан да, яннан да коеп яуган яңгырга сокланып бара башлады. Яңгыр астында юлда рәхәт! Әле ул пычранып өлгермәгән, тузан басылган, тәрәзәдән дым исе, юеш кыр исе, нарат урманы исе кереп тулды.

- Кашка тау турысына килеп життекме әллә?
- Таулар,— диде егет уң якка ишарәләп.
- Син күрәсеңме аларны, Галимжан абый?
- Күрәм.

Кыз да караңгыга текәлеп карады. Яңгыр тоташ стена булып коя иде. Тик шулай да караңгылык арасыннан ул нарат агачларының томанлы очларын күргән сыман булды. Үзе исә:

- Ә мин күрмим... Берни дә күрмим,— дип борчылып кабатлады. Егет үз ягындагы тәрәзәне яба башлады.
- Тимә, Галимжан абый.
- Үтәли жил йөри. Сиңа салкындыр.

Кызга чыннан да салкынча иде, тик аның кабина эчендә бернәрсәне дә үзгәртәсе килми иде. Ничек булган, шулай булсын! Менә шулай, менә шулай...

- Үтәли жилдән курыкмыйм мин. Салкыннан да.
- Ява! — диде егет, кульяулыгы белән битен сөртеп.
- Яусын! — диде кыз тантана белән.— Ныграк яусын!

Яңгыр тавышыннан бөтен тирә-як жанлангандай булды, караңгылык хәрәкәткә килде, бу үзгәреш, жанланыш шушы кара төндә икәү генә калган юлчыларга ниндидер сөенеч, шатлык өсти иде. Алар шулай эчтән генә куанышып, төнге яңгыр шавы астында, бер-берсенә сыенып шактый озак бардылар.

Тирә-як кинәт тынычланып, гадиләнеп калды. Алар сәерсенеп мотор тавышын ишетә башладылар. Ни булды? Жил көчәйгән иде шикелле, ә тавышлар тынды. Егет елмаеп кызга карады:

- Теләгән кабул булмады, Сәмәя, яңгыр туктады.
- Миңа житәрлек булды, Галимжан абый.
- Чыландыңмы?
- Бераз бар!
- Туңарсың инде?
- Туңмыйм, туңаммы соң! Жылы ич бүген!.. Ә һавасы нинди?..

Борыныча төреп тыгарлык ди безнең әткәй.

- Ул шулай дип әйтә беләме?
- Сирәк-мирәк! — Кыз яңгыратып көлеп куйды.— Тауларны үттекме әле, Галимжан абый?

— Тауларнымы? Тауларны үтеп булыр иде, алда Тирэн чокыр бар эле. Караңгыда дэшми-тынмый гына астан килеп чыга ул! Сагалап тора! Менә аны үтәсе бар!

Кыз егет тавышындагы хафаны аермачык ишетте.

— Шулай бит эле. Истән чыккан. Зэйгә бармаганга да байтак шул. Тирэн чокыр ярты юл буламы?

— Ярты юл.

— Шулай рэхәт булып китте, иеме, Галимжан абый?

— Язгы яңгырлар күнеллерәк. Анда ичмасам тамган бер тамчының үлән, иген тамырына сеңүен аңлайсың. Һәрбер нәни тамчыда көч, тормыш яшерелгән. Ә көзгә яңгырлар моңсу, әллә ниләр уйлата...

Яңгыр монда шәбрәк яуган, ахрысы. Борылмадан үтүгә, зур-зур жәенке күлләвекләр очрый башлады. Димәк, урта юлга житеп киләләр. Тирэн чокырга... Тирәнлегә сай чокырдан әлләни артык булмаса да, атналар бие кепми торган авыр үзле балчыгы өчен аңа шундый исем такканнар. Шоферларның теңкәсенә тия торган эшкә бер урын иде бу. Ел саен нәзек бүрәнәләр тәгәрәтеп яңа күпер сугалар, ел саен яз башында тракторлар, авыр машиналар үтеп-сүтеп ул бүрәнәләрне сындырып, чәрдәкләп бетерәләр. Аннары шоферлар жәй бие күпер төбөндәгә зирек, тал әрәмәсен аяусыз ботарлайлар.

Машинаның хәле китте, тәгәрмәчләр, машина авырлыгын тигез тоталмыйча, таеп-таеп китәләр иде.

— Чана кебек салуый!

— Үтә алырсыңмы, Галимжан абый.

— Үтәргә кирәк иде, Сәмәя.

Күпер башына язын бульдозерлар өйгән балчык дамба да жебеп аккан, монда аерата уяу булырга кирәк. Галимжан кайда нәрсә ятканын ап-ачык хәтерли иде. Күпергә хәтле зыянсыз гына килеп життеләр, машина киреләнеп янтаеп-янтаеп алгалады, андый мизгелләрдә кыз күзләрен чытырдатып йома һәм егетнең таза беләгенә ябыша иде.

Ниһаять, машина иләмсез янтайды, әче улап тукталды. Көчәнәп алга ыргылып карады, кузгала алмады, тәгәрмәчләр сыек балчыкта сыпкы боламыгы болгатып зыр-зыр әйләнделәр.

— Утырдык,— диде егет, кызга карап. Аның күзләре көлә иде.

— Ныкмы, Галимжан абый?

— Утырсак нык инде,— диде егет.— Казынтылы, хәтәр урын.

Ул кабина ишеген ачып янтаеп артка карады.

— Күлнең күзенә генә басканбыз. Төшмә, төшмә, Сәмәя.

Егет, чалбар балакларын өскә кайтаргач, чупырдап аска төште. Кыз

каерылып аңа карап утырды да, туфля, оекларын салып аның артыннан иярде. Су салкын, жыл вак дулкыннар куалап кисеп-кисеп исә иде. Галимжан кабина артына беркетелгән тимер көрәген алып баткан арткы тәгәрмәчләр янына килде.

— Казырга туры килә,— диде ул, учын төкерекләп. Кыз болганчык судан башка берни күрә алмыйча иелгәләп каранды да, егетнең максатын аңлады, Галимжан канау казып чокырга жыелган суны агызырга тели икән.

— Көрәгеңне алай текә тотма, Галимжан абый,— диде ул йомшак кына. Күпердән ерак та түгел куаклар караеп утыра иде.

— Балтаң бармы? Ә, Галимжан абый?

— Шунда, кабинада,— диде егет, еш-еш сулу алып.

Бераздан шатыр-шотыр агач сынганы ишетелә башлады. Егет сокланып караңгыга карады:

— Сәмәя, өстендә ак күлмәк ич!

— Һей, Галимжан абый!

Егет казыган тар канаудан су түбәнгә, дамба астына ага башлады, кыз кочак-кочак ботак-сатак китереп торды. Шактый озак азапландылар. Тез тиңентен су шәрә балтырларны өшетә, тирләгән аркаларны суык жыл үчегеп кыйный иде.

Су күзгә күренеп кимеде, Сәмәя байтак ботакларны тәгәрмәч асларына жәйде.

— Хәзер кузгатып карыйбыз.— диде егет.

— Галимжан абый, бу юлларны берәр заман рәткә салырлар микән?

— Салырга кирәк иде дә... Тик әлегә мин белә-белгәннән бирле юл төзүче оешмада начальниклар гына алышына! Ә юллар һаман шул килеш!

Агач-магач түшәлгән баткактан машина тиз генә чыгарга ашыкмады. Тәгәрмәчләр ботакларны туздырып, атып-бәргәләп бер урында әйләнделәр. Кыз яланаяклары белән тая-тая иңе белән әржәне алга этте. Менә тәгәрмәчләр аны сыек сыпкы белән коендырып кузгалдылар, ул бар көченә:

— Китте, китте! Бара, Галимжан абый! — дип кычкырды.

Машина үксеп-уфтанып кузгалды, күпер өстенә керде һәм үрне менеп житеп тукталды. Егет кабинадан сикереп төшеп кызны чакырды:

— Монда кил, Сәмәя.

— Бармыйм.

— Нигә?

— Мин сыпкыга, лайга батып беттем, Галимжан абый.

Егет, эре-эре адымнар белән сикергәләп кыз янына төште, үргә алар житәкләшеп менделәр. Ут яктысына чыккач, бер-берсенә карашып озак кына көлештеләр.

— Миңа ачуланасыңмы, Сәмәя?

— Ник ачуланыйм ди, Галимжан абый! Шундый күңелле булды, шундый кызык!..

— Монда ерак түгел чишмә бар,— диде егет кыюсызланып.— Юынып алабызмы әллә?

— Кайда чишмә, кайда елга барын син беләсең инде, Галимжан абый. Хәтерәңдәме, мин бәләкәй чакта син бездәй ыбыр-чыбырны жыеп Тугай суына көпшәгә алып барган идең?

— Онытмадыңмыни әле шуны?

— Карыным ачып, кайтыйк инде, дип жылаганым да исемдә... Әйдә, юынып киләбез, Галимжан абый!

Кыр өстеннән, дәм караңгыда житәкләшеп бару нинди рәхәт! Төн салкынча, күк аязган, яңгыр юган күкнең кара шәленнән йолдызлар тамарга тора. Аяк астындагы юеш үләннәрне кабартырга тырышып жил йөгәрә.

— Чишмәгә еракмы әле?

Кызның зур ачылган күзләреннән якты нур ага.

— Менә монда, чокырда.

Алар житәкләшеп төшә башладылар, егет таеп шуа башлаган иде, яланаяклы Сәмәянең кулларына тотынып калды. Эре-эре яфраклар белән капланган чокыр төбөндә тонык кына кара су елтырый иде.

— Менә ул!

— Бу бит Хәйри кизләве!

— Әллә килгәнең бар?

Кыз сүзсез генә ым какты.

— Шушы чишмә янына агач утыртырмын дип йөрим, Һаман өлгәрә алмыйм.

— Алайса бергәләп киләбез! Мине дә алып килерсеңме, Галимжан абый?

— Минем бу ярларга өрәңге, имәннәр утыртасым килә. Нык агачлар. Озак үсә алар, ләкин мәңге утыралар. Юын, Сәмәя.

Кыз су өстенә иелде дә озак итеп тавышсыз карап торды:

— Галимжан абый, кара әле, йолдызлар!

Су өстендә кызның дерелдәп торган тонык күлэгәсә белән янәшә сансыз-исәпсез йолдызлар тирбәлә иде. Ул куш учлап су чумырып алып шаяра-көлә юына башлады. Егет аннан күзен аера алмыйча текәлеп карап тора иде. «Менә хәзер, менә хәзер!» дип типте аның йөрәге. Ул юынып кына бетерсен дә... Менә хәзер... Үзендә ниндидер арганлык сизеп, егет

сөзәк ярга утырды. Кыз, чишмәгә иелгән килеш, аңа борылып карады.

- Нинди салкын, юеш яфраклар.
- Ә син аларның исемнәрен беләсеңме?
- Белмим.
- Үги ана яфраклары дип атыйлар аларны.
- Нигә икән, Галимжан абый?

Егет, кулында үги ана яфракларын бөтереп, сөйләп бирде:

— Ул исемне тапкан кеше шагыйрь булган... Гомумән, безнең бабайлар шагыйрь булганнар алар! Күккә караганнар да Кiek каз юлы дигәннәр. Тимер казык йолдызын белгәннәр. Жиргә караганнар да менә шушы иң төссез, салкын чокыр яфракларына Үги ана исемен биргәннәр.

— Сәер исем...

— Бу үләннең чәчәге яз башында, кар китүгә үк чыга. Кайбер авылларда аны умырзая дип тә йөртәләр. Бездә кимәшә башы дип атыйлар. Кимәшәсе нидер тагын, яздыр, мөгаен.

— Күргәнем бар! Чәчәге сап-сары була, яр буенда сибелеп утыра.

— Чәчәген ата, ә яфрагы һаман юк. Яфрак белән чәчәк бервакытта да очрашмыйлар. Яфрак үсеп чыкканда, чәчәге беткән була инде.

— Бер дә, бер дә очрашмыйлармы? Кызганыч...

Егет тә, кыз да ниндидер серле мәгънә алган салкын яфракларны жыя башладылар. Яфраклардан ниндидер төче саз исе, ләм исе аңкый иде. Галимжан үз кулындагы яфракларны кызга сузды.

— Менә!

Алар икесе дә тавышсыз гына көлеп жибәрделәр. Бик, бик рәхәт, күңелле иде. Кайдадыр еракта машина гөжләгән тавыш ишетелеп китте.

— Сәгать ничә икән, Галимжан абый?

— Белмим, Сәмәя.

Ул көннең озынлыгын уйламас өчен сәгатен өйдә калдырган иде.

— Ишетәсеңме, Галимжан абый?

— Ишетәм, Сәмәя. Зәй ягыннан берсе кайта.

Беравык тын алырга да базмыйча тыңланып тордылар.

— Йөгәрдекме, Галимжан абый?

Жир өсләп кенә юлга йөгәрделәр.

— Сиңа салкын тимәсме?

— Бүген юк!..

Юлда аларның машинасы юаш кына көтеп тора иде. Зәй ягыннан килүче машина һаман яқыная, гөжләве ачыграк ишетелә.

— Галимжан абый!

— Әү, Сәмәя.

- Нинди машина булыр бу?
- Ибраһим булырга тиеш.
- Мин аның белән кайтып китәм.

Егет үз колакларына үзе ышанмады:

- Син миңа үпкәләдеңме?

Кыз егеткә сыеныбрак, аңа иркәләп эндәште:

— Мин бүген бик бәхетле, бик... Тик соң инде! Син әйләнеп кайтканчы әле... Миңа иртәнге савымга өлгерергә кирәк... Аннары көн яктысында бу өс-баш белән кайтып керү дә уңайсыз булыр.

Кызның сүзләре хак, мәгънәле иде. Егет карышчылык дәлиләр тапмады, тик аңа нигәдер бик күңелсез булып калды. Тагын шулай гына, сүзсез-аңлашусыз аерылырлармы алар? Ул ниндидер тирән мәгънәле сүзләр эзләп азапланды. Шулар арада теге машина килеп тә житте.

- Син нәрсә, ватылып ятасыңмы әллә? — диде Ибраһим күрешкәч.

- Юк. Сине көтәм. Менә Сәмәяне утыртып кайт инде син.

- Ә ул каян кайта?

— Кирәк каз юлыннан! — дип көлдә кыз һәм Галимжанның зур, кытыршы утын үзенең нәни, кайнар кулына кысты.

- Рәхмәт сиңа, Галимжан абый!

- Хәерле юл, Сәмәя!..

Кабинага кереп утыргач кына, Ибраһим кызның өс-башы шактый юеш, пычрак икәнлеген абайлады һәм, кулындагы яшел яфракларга күрсәтеп:

— Шушы себеркене жыярга килдеңме әллә? Әйт әле, нинди ырымы бар аның? Үзебезнең Чүке буенда да күп ич алар,— дип тезеп китте.

Кыз эндәшмәде, яфракларны күкрәгенә кысты.

Сәмәя дәрәс әйткән икән, яңа көн тугач кына әйләнеп кайтты Галимжан. Хәнәфиләр турысына житкәндә, ул ирексездән машинасын акрынайтты. Йорт янындагы бакчада алмагачлар арасына тартылган кер бавында очып китәргә жыенган дәү аккош кебек ак күлмәк жилферди, бакча як тәрәзә төбөндә зәп-зәңгәр вазада яшыкелт үги ана яфраклары балкып утыра иде. Егет туктап тормады, урамдагы бозауларны, казларны өркәтә-өркәтә, урам буйлап Югары очка менеп китте.

*Июль, 1961 ел, Ялта.
Март, 1964 ел. Казан.*